

Markiz Marie Joseph de La Fayette – więzień nyskich kazamatów

Kazimierz Staszków

Wielokrotnie pisałem i opowiadałem czytelnikom i słuchaczom o działających w naszym mieście uczonych, artystach i mężach stanu, którzy mieli znaczący wpływ na losy Europy. Teraz chcę opowiedzieć o wybitnych politykach, którzy w historii Europy zapisali się wielkimi zgłoskami, a za swoje przekonania byli więzieni w nyskich kazamatach.

„Ludzie rodzą się i pozostają wolni i równi w swoich prawach. Różnice społeczne mogą być tworzone jedynie ze względów użyteczności powszechnej.”

To tekst pierwszego artykułu *Deklaracji praw człowieka i obywatela* ogłoszonej 26 sierpnia 1789 r. w Paryżu. Położyła ona kres feudalnej Europie, dając początek współczesnym demokracjom.

Inicjatorem *Deklaracji* był francuski polityk i mąż stanu markiz Marie Joseph de La Fayette. Kiedy zacząłem poznawać jego biografię, doszedłem do wniosku, że historia jego życia mogłaby posłużyć za kanwę niejednej powieści sensacyjnej. Urodził się 6 września

1757 r. w Chaviniac, w regionie Loary. W wieku 19 lat uczestniczył w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych, podczas której dosłużył się stopnia generała. Wtedy też zaprzyjaźnił się z Georgiem Washingtonem. Opromieniony sławą powrócił do Francji, w której rozpoczęła się rewolucja. Gorący zwolennik monarchii konstytucyjnej, stworzył i dowodził Gwardią Narodową. W 1791 r., kiedy w Paryżu rozpoczęła się rzeź gilotynowa, w obawie o swoje życie uciekł do Austrii, gdzie został internowany. Kategorycznie odmówił zaproponowanej współpracy i przekazany został Prusakom, którzy osadzili go w twierdzy Magdeburg, określając go mianem „nieustępliwego i trudnego jeńca”. 6 stycznia 1794 r. został przewieziony do Nysy i osadzony w forcie Prusy. W swoich wspomnieniach tak opisuje ten okres:

„W Nysie warunki więzienne są nadal bardzo trudne. Żaden ze strażników nie mówi po francusku, nawet lekarz zapomniał łaciny”.

Wobec tego uczył się języka niemieckiego z nadzieją, że to pomoże mu złagodzić więzienne trudy. Ze względu na niewielką odległość do granicy z Polską zaplanował ucieczkę. Napisał list do króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, ale niestety, nie udało mu się przekazać go królowi, ponieważ był bardzo mocno pilnowany i kontrolowany. Po wycofaniu się Prus z koalicji antyfrancuskiej został przekazany Austriakom i 16 maja tego roku przewieziono go do Ołomuńca i osadzono w tamtejszej twierdzy, stosując wobec niego wyjątkowy reżim. Do Francji powrócił w 1797 r., uwolniony po zawarciu pokoju w Campo-Formio. W epoce napoleońskiej nie uczestniczył w życiu publicznym, pozostając na uboczu. Na arenę polityczną powrócił po upadku Napoleona. Zwalczając reakcyjne rządy burbońskie, opowiedział się po stronie Ludwika Filipa I. Podczas rewolucji lipcowej w 1830 r. ponownie dowodził Gwardią Narodową. Umarł 20 maja 1834 r. w Paryżu.

Był gorącym przyjacielem Polaków. Ta sympatia najmocniej zarysowała się podczas powstania listopadowego, kiedy czynił wszystko, żeby przyjść powstańcom z pomocą, jak również w opiece nad emigrantami po jego upadku.

W ubiegłym roku rozpocząłem poszukiwania wspomnianego listu, jaki napisał markiz de La Fayette do Stanisława Augusta Poniatowskiego. Jeżeli uda mi się go odnaleźć, to myślę, że będzie to wspaniałe nyskie polonikum.

A tak na marginesie: czy nie warto by upamiętnić we współczesnej historii Nysy tej wspaniałej postaci? Tę myśl poddaję pod rozwagę rajcom naszego grodu.

Literatura

La Fayette – Etienne Taillemite, Wydawnictwo Faryard.

Grand Dictionnaire Universel, Paris 1919.

R. Bielecki, *Paryż i okolice. Przewodnik Turystyczny*, KAW, Warszawa 1979.

Markiz Marie Joseph de La Fayette

Il est né le 6 septembre 1757 à Chaviniac. À l'âge de 19 ans il prenait part à la guerre aux États-Unis, durant laquelle il a fait la connaissance de Georges Washington. Avec le grade de général, il est revenu en France (agitée par la révolution), où il a créé et commandait la Garde Nationale. Dans la crainte de perdre sa vie, il s'est enfui en Autriche, où il a été saisi et transmis aux Prussiens. En janvier 1794 il a été transporté à Nysa et, par suite, emprisonné aux forts d'où il entreprenait de s'évader. Depuis le 16 mai il demeurait aux forts à Ołomuniec. Il est arrivé en France en 1797. Après la chute de Napoléon, il est revenu à la politique. Durant la révolution de juillet en 1830, il commandait la Garde Nationale.

Il était le créateur de la Déclaration des droits de l'Homme et du citoyen (26 août 1789) qui a influé au développement de la démocratie en Europe.

Il est décédé à Paris le 20 mai 1834.

De La Fayette – Gefangene unserer Festung

Mehrmals erzählte ich Ihnen von den in unserer Stadt Nysa (Neisse) schaffenden Künstlern, Gelehrten, die einen großen Einfluss auf das

Schicksal Europas hatten. Diesmal möchte ich von den bedeutenden Politikern berichten, die ihrer Meinungen und Überzeugungen wegen festgenommen wurden.

Die Worte des ersten Artikels der Pariser Menschen- und Bürgerrechtsdeklaration: „Menschen gebären sich und bleiben frei und gesetzgleich. Gesellschaftsunterschiede können nur aus öffentlichen Nützlichkeitsgründen gebildet werden“ verursachten, dass die Periode des feudalen Europas verging. Die im Jahre 1789 veröffentlichte Deklaration fing die neue Zeit Europas an und ihr Gründer war ein französischer Politiker, Marie Joseph de La Fayette.

Als ich seinen Lebenslauf las, stellte ich fest, dass er ein fertiges Szenario für einen guten Film wäre. De La Fayette wurde am 6. September 1757 in Chaviniac am Loara geboren. Als er neunzehn Jahre alt war, kämpfte er um Frieden der Vereinigten Staaten. In dieser Zeit bekam er den Titel des ‚Generals‘. Damals lernte er den späteren US – Präsidenten, George Washington kennen. Als bekannter Offizier kehrte er nach Frankreich zurück, wo gerade die Revolution begann. La Fayette organisierte und befehligte die Nationalgarde. Als Konstitutionsmonarchienhänger fürchtete sich La Fayette um sein Leben und floh nach Österreich, um schließlich (am 6. Januar 1794) nach Nysa (Neisse – Fort Preußen) anzukommen. Über das Neisser Gefängnis sagte La Fayette so: „in Nysa sind die Gefängnisbedingungen nach wie vor sehr schwer. Kein Wächter spricht französisch, sogar Arzt vergaß das Lateinische“. La Fayette entschloss sich, deutsch zu lernen und nach Polen zu fliehen. Er schrieb einen Brief an dem polnischen König Stanisław August Poniatowski, in dem er um Hilfe bat (erfolglos). Die Veränderung der politischen Situation verursachte, dass La Fayette nach Ołomuniec (Olmütz) transportiert wurde. Nach dem Friedensvertrag in Campo – Formio kam La Fayette nach Frankreich zurück (1797). In der Periode Napoleons blieb er neben dem öffentlichen Leben. Erst nach dem Tod Napoleons erschien er wieder als Politiker. 1830 (Junirevolution) kommandierte er die Nationalgarde. Vier Jahre später starb er in Paris (20. Mai 1834).

Über La Fayette kann man lange erzählen, aber das Wichtigste ist, dass er ein großer Freund der Polen war. Er wollte sehr bei dem Novemberaufstand helfen. Im vorigen Jahr begann ich den Brief La Fayette's zu suchen. Das wäre ein außergewöhnliches Dokument.